

12 artikelen over
God

BRAM VAN DE BEEK
MARGRIET VAN DER KOOI-DIJKSTRA
ARJAN PLAISIER E.A.

Derde druk

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Deze uitgave verschijnt in samenwerking met
de stichting Schrift en Belijden.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Marleen Verhulst
Binnenwerk: ZetProducties, Haarlem

ISBN 978 90 239 2079 3

NUR 707

Derde druk 2015

© 2012 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vee-
veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HOOFDSTUK 1

God als Vader, ook als Moeder?

Waar gaat het over?

Als 'God' ter sprake komt, wordt meteen duidelijk dat dat woord van alles oproept en dat verheldering nodig is. De meeste mensen hebben wel wat ideeën over goden en over God. God is voor sommigen zoiets als een kruidenier, die in ruil voor een braaf leven, vaak genoeg naar de kerk gaan of andere achtenswaardige dingen doen, aan zijn kant van de weegschaal een goed leven legt, of anders tenminste een eeuwig leven. Dat is een voor-wat-hoort-wat-god. Voor anderen heeft Hij de trekken van een grote opvoeder die je dingen laat overkomen waar je wat van leren kunt, of van een rechter die je betrapt op fouten en je daarvoor laat boeten. Hij kan ook zoiets zijn als een lot: alles wat je overkomen zal, staat al vast, het helpt niet je daartegen te verzetten, je kunt je maar beter onderwerpen. Het lastigste godsbeeld is dat van de willekeurige, ondoorgrondelijke en dus gevaarlijke god, die de ene dag het ene gezicht heeft, en de andere dag een ander. Al die beelden dragen mensen in hun hart mee, het is maar net wat het meest benadrukt wordt, en dat komt tevoorschijn. Dat is van alle plaatsen, alle tijden, alle volken en alle godsdiensten. De Bijbel noemt dat: gesneden beelden, zelfgemaakte beelden, die niets met de God van de Bijbel van doen hebben. Ons moet iets anders worden geleerd. Christenen belijden al eeuwenlang over God dat er iets over Hem te weten valt. Hij is niet een God ver weg van mensen. Van Hem wordt gezegd dat Hij Schepper van alle dingen is, van hemel en aarde, van zon en hemellichten, van

mens en dier en plant. En ook dat Hij niet een soort horlogemaker is die eens iets maakte om zich daarna om te draaien en zich verder niets aan te trekken van zijn schepping. Zo'n 'leer' over godheden bestaat ook, die noemen we 'deïsme' en is al zo oud als de wereld.

Velen geloven in 'iets', 'iets hogers' of in 'een kracht', weer anderen zoeken namen als 'Onnoembare', 'Onuitsprekelijke', 'Eeuwige', of wat dichterbij 'Barmhartige'. Nog weer anderen hebben moeite met het oude christelijke beeld van een al te mannelijke god, en pleiten ervoor om het voortaan te hebben over 'Moeder'. Daar zijn heel voorstelbare redenen voor.

In onze kerken hebben we geprobeerd af te rekenen met het beeld van een verre God die onze levens beheerst, die alles ziet en die we vooral hebben te vrezen. De associatie van God als Vader roept voor een niet gering aantal vrouwen (en mannen!) nog andere dingen op, als ze niet veilig waren voor eigen vaders of andere mannen.

Er zou dus reden zijn op zoek te gaan naar een minder belast woord dan 'Vader'. Ik vraag me wel af of het woordprobleem wordt opgelost door God niet Vader, maar Moeder te noemen. Ook moeders zijn niet per definitie veilig, de wereld is niet goed af met alleen mannen, maar evenmin met alleen vrouwen. Laten we onszelf niets wijsmaken. Sprookjes onthullen ons hoe stiefmoeders afsplitsingen zijn van de gevaarlijke kant van moeders, zoals reuzen dat van vaders zijn. Het is beter, denk ik, het woord 'Vader' steeds opnieuw uit te leggen en te vullen, omdat we daarmee het dichtst bij het woordgebruik uit de Bijbel blijven. Niet zonder reden is al in het Oude Testament afstand genomen van de vrouwelijke goden, omdat de gangbare heidense godencultus vermengd was met vruchtbaarheid en seksualiteit en afleid-

de van waar het Israëls God om ging: vertrouwen en recht. Christelijk geloof is diepgeworteld in het joodse besef dat een mens klei én adem is, lichaam en geest, en moet daarom niets hebben van ascese van het lichamelijke. Tegelijk wordt gezocht naar een balans tussen klei en adem.

Het antwoord van de kerk – de geloofsbelijdenis

Het grote troostboek van de christelijke protestantse kerk, de Heidelbergse Catechismus, gaat in een van de korte hoofdstukken (Zondag 9) in op de vraag wat je eigenlijk gelooft als je zegt: ‘Ik geloof in God, de almachtige Vader, Schepper van de hemel en de aarde.’ Het antwoord is een antwoord van vertrouwen: God is de eeuwige Vader van Jezus Christus, die hemel en aarde, met alles wat erin is, uit niets geschapen heeft en die de wereld in stand houdt en regeert. ‘Daarom vertrouw ik zo op Hem, dat ik er niet aan twijfel, of Hij zal in alles voor mij zorgen naar lichaam en ziel. En ook alles wat me aan kwaad of moeilijks overkomt zal Hij voor mij doen meewerken ten goede. Want Hij kan dit doen als een almachtig God en wil het ook doen als een trouw Vader.’

Eeuwenlang is in de christelijke kerk begrepen dat als we over God spreken en woorden gebruiken als ‘Vader’, dat steeds moet worden gezegd in verband met Gods altijddurende trouw en betrokken zorg voor zijn schepselen. Dat is de inhoud van goed vaderschap. Daarmee is het probleem niet opgelost: voor velen heeft het woord ‘vader’ geen positieve associaties. Het vaderschap is voor velen iets dat een knauw heeft gekregen, bij sommigen was vader iemand die hun kwaad deed. Ik hoor er in mijn werk als pastor te dikwijls verhalen over. Lang niet alle vaders slagen in hun roeping: een venster te zijn op God, de Vader.

Nu is het met Gods vaderschap anders dan we het ons voorstellen. Gods vaderschap is geen biologisch vaderschap, maar Hij heeft ons tot zijn kinderen geadopteerd. Het is dus een gelijkenis, waarmee ons duidelijk wordt gemaakt dat God diep op ons betrokken is en een gunnende Vader is.

Dat brengt ons bij de manier waarop Jezus ons leert te bidden. Hij doet het voor: 'Bid dan als volgt: Onze Vader'. Dat is opmerkelijk. Jezus spreekt niet over God als over de Onnoembare, de Onuitsprekelijke, de Eeuwige of de Zijnde. Dat zijn de woorden waarmee tegenwoordig vaak over God gesproken wordt. Men bedoelt dat heel eerbiedig, maar het zijn abstracties. Het zijn uitgekledede benamingen en God lijkt nergens meer op. Ik kan me ook niet voorstellen dat je van de Zijnde of Onnoemelijke kunt houden. Jezus draagt ons op God heel concreet aan te spreken: 'Vader'. God is niet een 'het' of een 'iets' en ook niet een goed gevoel.

'Vader', zegt Jezus.

Een gelijkenis

Bij dit alles heb ik steeds het schilderij van Rembrandt van Rijn voor ogen naar de gelijkenis die Jezus in Lucas 15 vertelt: de terugkeer van de verloren zoon. Daarin verbeeldt Rembrandt in het schilderen van de handen van de vader heel precies het karakter van de wachtende vader: een vrouwelijke koesterende hand en een mannelijke beschermende hand. Daarmee heeft hij ons op een belangrijk spoor gezet over het wezen van God. De gelijkenis is het verhaal van een vader die ten koste van alles vasthoudt aan de relatie. Er is een zoon die op een dag zijn erfenis opeist en ver weg reist. De vader moet zich ernstig afgewezen voelen: de zoon kan niet wachten op zijn dood. Je zou kunnen zeggen: de zoon

ont-zoont zich. Voor de vader betekent het dat hij zich zal moeten bezinnen op de inhoud van zijn vaderschap. Deze vader laat zich niet ont-vader-en, hij houdt de relatie vast, hij blijft vader. Als de zoon, die zich geen zoon meer durft te noemen, als knecht de weg naar huis terugloopt, blijkt de vader de jongen steeds in zijn hart te hebben gehouden en steeds als vader op zijn post te zijn gebleven: hij verwelkomt de jongen als 'mijn zoon'! Er is nog een broer, die zich blijkens het verhaal ont-broerd heeft. Hij noemt zijn teruggekomen broer: die zoon van u. Niet: mijn broer. En ook die andere zoon wordt als zoon vastgehouden: kind, al het mijne is immers ook het jouwe.

Met deze gelijkenis veegt Jezus in één keer alle gesneden beelden over goden van tafel ten gunste van een nieuw en ongehoord beeld, dat in geen mensenhart zou zijn opgekomen: God heeft één gezicht, en dat is het gezicht van een vader. Daarin zijn de eigenschappen van zorg, bescherming en durende trouw inbegrepen.

Gespreksvragen

1. In dit hoofdstuk worden naast 'Vader' en 'Moeder' ook andere 'aanspreekvormen' voor God genoemd. Welk woord past het best bij uw godsbeeld?
2. Welke ervaringen hebt u met Gods vaderzorg?